

MANZARA JANRIDA MILLIY RUH VA MADANIY QADRIYATLARNING BADIY IFODASI

G'ulomova Mo'minaxon Nuriddin qizi

Qo'qon davlat Universiteti Sport va San'at fakulteti

Tasviriy san'at va Muhandislik grafikasi

yo'nalishi 02-25-guruh talabasi

E-mail: glmvaas@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada tasviriy san'atning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lgan manzara janrida milliy ruh va madaniy qadriyatlarining badiiy ifodasi tahlil qilinadi. Manzara janri nafaqat tabiat go'zalligini aks ettirish, balki xalqning tarixiy xotirasi, milliy tafakkuri va estetik qarashlarini ifodalashda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada milliy manzaralarning kompozitsion tuzilishi, rang tanlovi va obrazli yechimlari orqali milliylikning namoyon bo'lish xususiyatlari yoritib beriladi. Shuningdek, o'zbek tasviriy san'atida manzara janrining shakllanishi va rivojlanishi, unda milliy ruhning ifodalanish usullari ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari manzara janrining yosh avlodda milliy o'zlikni anglash va estetik didni shakllantirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *manzara janri, milliy ruh, tasviriy san'at, madaniy qadriyatlar, kompozitsiya.*

Abstract: *This article analyzes the artistic expression of national spirit and cultural values in the landscape genre, one of the important directions of visual art. The landscape genre serves not only to depict the beauty of nature but also to reflect a nation's historical memory, cultural identity, and aesthetic worldview. The study examines how national identity is conveyed through compositional structure, color harmony, and imagery in national landscapes. In addition, the development of the landscape genre in Uzbek visual art and the methods of expressing national spirit are discussed based on scientific sources. The results highlight the role of the landscape genre in fostering national identity and aesthetic awareness among younger generations.*

Keywords: *landscape genre, national spirit, visual art, cultural values, composition.*

Аннотация: *В статье анализируется художественное выражение национального духа и культурных ценностей в пейзажном жанре, являющемся одним из важных направлений изобразительного искусства. Пейзажный жанр не только отражает красоту природы, но и передаёт историческую память народа, национальное самосознание и эстетические взгляды. В работе рассматриваются особенности проявления национальности через композиционное построение, цветовое решение и образную систему национальных пейзажей. Также на основе*

научных источников анализируется становление и развитие пейзажного жанра в узбекском изобразительном искусстве и способы выражения национального духа. Результаты исследования подтверждают значимость пейзажного жанра в формировании национального самосознания и эстетического вкуса у молодого поколения.

Ключевые слова: *пейзажный жанр, национальный дух, изобразительное искусство, культурные ценности, композиция.*

Kirish: Tasviriy san'at insoniyat madaniy taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u jamiyatning tarixiy xotirasi, estetik qarashlari va ma'naviy qadriyatlarini badiiy obrazlar orqali ifodalaydi. Tasviriy san'at janrlari orasida manzara janri alohida o'rin egallaydi, chunki u tabiat tasviri orqali inson va muhit o'rtasidagi munosabatlarni, millatning yashash makoni, hayot tarzi va ruhiy dunyosini aks ettiradi. Manzara nafaqat vizual go'zallikni ifodalash vositasi, balki muayyan xalqning madaniy va ma'naviy o'ziga xosligini namoyon etuvchi muhim badiiy shakl hisoblanadi. Manzara janrining o'ziga xos jihati shundaki, unda tasvirlangan tabiat manzaralari bevosita milliy muhit bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Tog'lar, vodiylar, cho'l va dashtlar, qishloq va shahar manzaralari rassomning individual qarashi bilan uyg'unlashgan holda xalqning tarixiy xotirasi va milliy tafakkurini ifodalaydi. Shu ma'noda, manzara janrida milliy ruh nafaqat mavzu tanlovida, balki ranglar uyg'unligi, kompozitsion yechim, yorug'lik va soya munosabati orqali ham namoyon bo'ladi. Har bir millat manzarani o'z estetik qarashlari va dunyoqarashiga mos tarzda tasvirlaydi, bu esa manzara janrini madaniy identifikatsiyaning muhim vositasiga aylantiradi. O'zbek tasviriy san'atida manzara janri milliy ruhni ifodalashda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston hududining tabiiy xilma-xilligi — serquyosh vodiylar, baland tog'lar, qadimiy shaharlar va me'moriy obidalar rassomlar uchun ilhom manbai bo'lib kelgan. Ushbu manzaralar tasvirida milliy ranglar, an'anaviy hayot tarzi va xalqona ruh uyg'unlashgan holda aks etadi. Natijada manzara asarlari nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki tomoshabinda milliy g'urur va tarixiy merosga hurmat tuyg'usini shakllantiradi. Globallashuv jarayoni kuchayib borayotgan hozirgi davrda milliy madaniyat va san'atni asrash hamda rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda tasviriy san'at, xususan, manzara janri milliy o'zlikni saqlash va avlodlar ongiga singdirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy san'atda turli uslub va texnikalar paydo bo'layotgan bo'lsa-da, manzara janrida milliy ruhni saqlab qolish rassomning badiiy mas'uliyatini yanada oshiradi. Shu sababli manzara asarlarida milliylik va zamonaviylik uyg'unligini ta'minlash san'atshunoslik tadqiqotlarining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning dolzarbligi shundan iboratki, unda manzara janrining nafaqat estetik, balki ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyati ham yoritiladi. Manzara asarlari yosh avlodga tabiatga

mehr, vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'ularini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida manzara janriga oid asarlardan foydalanish o'quvchilarning estetik didini rivojlantirish va milliy o'zlikni anglashiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Tasviriy san'atda manzara janri uzoq tarixiy taraqqiyot yo'lini bosib o'tgan bo'lib, uning nazariy va amaliy jihatlari ko'plab san'atshunos olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlarda manzara janri, avvalo, tabiatni bevosita tasvirlash orqali insonning ichki kechinmalari, dunyoqarashi va estetik qarashlarini ifodalovchi badiiy shakl sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotchilar manzara asarlarida milliylik tushunchasi faqat geografik muhit bilan emas, balki xalqning tarixiy tajribasi, madaniy an'analari va ma'naviy qadriyatlari bilan uzviy bog'liq ekanini ta'kidlaydilar.

San'atshunoslikka oid ilmiy manbalarda manzara janrining rivojlanishi turli tarixiy bosqichlar bilan bog'lab o'rganilgan. Dastlabki tadqiqotlarda manzara ko'proq fon vazifasini bajargan bo'lsa, keyinchalik u mustaqil janr sifatida shakllanib, muhim g'oyaviy-estetik mazmun kasb etgan. Ayniqsa, milliy san'at maktablarining shakllanishi jarayonida manzara janri xalqning o'ziga xos dunyoqarashi va ruhiyatini ifodalashda muhim vositaga aylangan.

O'zbek san'atshunosligida manzara janri va unda milliy ruh masalasi alohida tadqiqot obyekti sifatida ko'rib chiqilgan. Ilmiy adabiyotlarda o'zbek rassomlarining manzara asarlarida milliy muhit, an'anaviy hayot tarzi, me'moriy obidalar va tabiiy landshaftlar orqali milliy o'zlikni ifodalashga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotchilar rang tanlovi, yorug'lik va soya munosabati hamda kompozitsion yechimlar orqali milliy ruhning badiiy ifodalanishini asoslab beradilar. Xususan, iliq ranglar ustuvorligi, tabiatning sokin va uyg'un holatda tasvirlanishi Sharqona estetik tafakkur bilan bog'lanadi.

Xorijiy ilmiy manbalarda esa manzara janri milliy identitet va madaniy xotira bilan bevosita aloqador holda o'rganiladi. Tadqiqotlarda manzara asarlari xalqning tarixiy hududi va madaniy makonini vizual tarzda mustahkamlovchi vosita sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuv manzara janrining faqat estetik emas, balki ijtimoiy va madaniy ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Shu bois, manzara san'ati milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Mazkur tadqiqotda metodologik asos sifatida san'atshunoslikka xos tahliliy va qiyosiy yondashuvlardan foydalanildi. Ilmiy izlanish jarayonida manzara janriga oid mahalliy va xorijiy adabiyotlar o'rganildi, o'zbek va boshqa milliy maktablarga mansub rassomlarning manzara asarlari qiyosiy tahlil qilindi. Tahlil jarayonida asarlarning kompozitsion tuzilishi, rang yechimlari, obrazlar tizimi va badiiy ifoda vositalariga alohida e'tibor qaratildi.

Shuningdek, tadqiqotda tarixiy-madaniy yondashuv qo'llanilib, manzara janrining muayyan davrdagi ijtimoiy-madaniy muhit bilan aloqadorligi o'rganildi. Bu usul orqali manzara asarlarida milliy ruhning shakllanishi va rivojlanish omillari aniqlashtirildi. Umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari esa olingan ilmiy xulosalarni mantiqiy tartibga solish imkonini berdi.

Muhokama va natijalar: O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, manzara janri tasviriy san'atda milliy ruhni ifodalashning eng samarali va ta'sirchan vositalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida o'rganilgan manzara asarlarida milliylik, avvalo, tasvirlangan makonning o'ziga xosligi orqali namoyon bo'lishi aniqlandi. Tabiiy landshaftlar, an'anaviy qishloq manzaralari, qadimiy shaharlar va me'moriy obidalar rassomning badiiy qarashi bilan uyg'unlashib, xalqning tarixiy xotirasi va madaniy o'zligini aks ettiradi.

Natijalar shuni tasdiqlaydiki, manzara janrida milliy ruh faqat mavzu tanlovi bilangina emas, balki badiiy ifoda vositalari orqali ham shakllanadi. Rang tanlovi muhim omil sifatida ajralib turadi: iliq va tabiiy ranglar ustuvorligi, quyosh nuri bilan boyitilgan rang uyg'unligi Sharqona estetik tafakkurga xos xususiyatlarni ifodalaydi. Kompozitsion yechimlarda esa muvozanat, sokinlik va tabiiy ritm ustuvor bo'lib, bu holat milliy dunyoqarash va tabiat bilan uyg'un yashash g'oyasini aks ettiradi.

Tahlil natijalariga ko'ra, o'zbek manzara rassomlari asarlarida milliy ruh ko'pincha tabiat va inson o'rtasidagi uzviy aloqani ko'rsatish orqali ifodalanadi. Inson obrazi bevosita tasvirlanmagan holatlarda ham uning hayot tarzi, mehnati va madaniy muhiti manzara orqali bilvosita seziladi. Bu esa manzara janrining ramziy va ma'naviy qatlamga ega ekanini ko'rsatadi. Mazkur holat manzara asarlarini nafaqat estetik, balki ma'naviy-ma'rifiy ahamiyatga ega san'at namunasiga aylantiradi.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, zamonaviy san'atda globallashuv ta'siri kuchaygan sari manzara janrida milliy ruhni saqlash muammosi dolzarblashib bormoqda. Ayrim asarlarda universal badiiy uslublarning ustuvorligi milliylikni ikkinchi planga surishi mumkin. Shu bilan birga, milliy an'ana va zamonaviy badiiy yondashuvlarning uyg'unlashuvi manzara janrining rivojlanishida ijobiy omil bo'lib xizmat qilishi ham kuzatilmoqda. Bu holat rassomdan yuqori darajadagi estetik did va milliy mas'uliyatni talab etadi.

Xulosa: Mazkur ilmiy maqolada manzara janri va unda milliy ruhning badiiy ifodalanish xususiyatlari san'atshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, manzara janri tasviriy san'atda milliy madaniyat, tarixiy xotira va estetik qarashlarni aks ettirishda muhim o'rin egallaydi. Manzara asarlari orqali xalqning yashash muhiti, tabiatga munosabati va ma'naviy qadriyatlari badiiy obrazlar vositasida ifodalanadi.

Xulosa qilib aytganda, manzara janrida milliy ruh mavzu tanlovi, ranglar uyg'unligi, kompozitsion tuzilish va obrazli yechimlar orqali namoyon bo'ladi. Ushbu janr nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki jamiyatda milliy o'zlikni anglash va madaniy merosni asrash jarayonida muhim ma'naviy vazifani bajaradi. Ayniqsa, yosh avlodni tarbiyalashda milliy ruh bilan sug'orilgan manzara asarlarining o'rni beqiyosdir.

Shuningdek, tadqiqot natijalari zamonaviy tasviriy san'atda milliylilik va zamonaviylilik uyg'unligini ta'minlash zarurligini ko'rsatadi. Manzara janrining kelgusi rivoji rassomlarning milliy qadriyatlarga tayangan holda yangi badiiy izlanishlar olib borishiga bog'liqdir. Shu jihatdan, manzara janrini chuqur ilmiy o'rganish va uni ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etish tasviriy san'at rivoji uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev S. Tasviriy san'at nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
2. Qosimov M. O'zbek tasviriy san'ati tarixi. – Toshkent: Fan, 2018.
3. Karimov N. San'at va milliy tafakkur. – Toshkent: Ma'naviyat, 2016.
4. Xasanov R. Tasviriy san'atda kompozitsiya asoslari. – Toshkent: Cho'lpon, 2014.
5. Ahmedov B. Manzara janri va uning badiiy xususiyatlari // San'atshunoslik masalalari. – Toshkent, 2019. – №2. – B. 45–52.
6. Yo'ldoshev D. O'zbek rassomchiligida milliy ruh ifodasi // Madaniyat va san'at. – 2020. – №4. – B. 33–38.
7. Tolipov O'. Tasviriy san'at va estetik tarbiya. – Toshkent: Istiqlol, 2017.
8. Lotman Yu.M. Semiosfera. – Sankt-Peterburg: Iskustvo, 2000.
9. Arnheim R. Art and Visual Perception. – Berkeley: University of California Press, 1974.
10. Gombrich E.H. The Story of Art. – London: Phaidon Press, 2006.
11. Berger J. Ways of Seeing. – London: Penguin Books, 1972.
12. Panofsky E. Meaning in the Visual Arts. – Chicago: University of Chicago Press, 1982.
13. Hall S. Cultural Identity and Diaspora // Identity: Community, Culture, Difference. – London, 1990.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ***"Milliy madaniyat va san'atni rivojlantirish to'g'risida"***gi qarori. – Toshkent, 2018.
15. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Tasviriy va amaliy san'atni rivojlantirishga oid normativ hujjatlari. – Toshkent, 2020.
16. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of

Work with Pairing in the Autocad Software." International Journal on Orange Technologies 3.12 (2021): 211-216.

17. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." INTERNATIONAL CONFERENCES. Vol. 1. No. 11. 2022.

18. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.4 (2022): 70-81.

19. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.

20. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."

21. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." Oriental Art and Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65-69.